

Nr 101.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för beredande av ersättning för förlorad lösen i följd av in-teckningsförnyelsernas avskaffande; given Stockholms slott den 9 februari 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 februari 1934.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, fråga om *anslag för beredande av ersättning för förlorad lösen i följd av in-teckningsförnyelsernas avskaffande* samt anför:

Vid anmälan till årets statsverksproposition av de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, upptog jag under punkt [31] till behandling ärendet rörande anslag till ersättning för förlorad lösen i följd av in-teckningsförnyelsernas avskaffande. Jag förklarade därvid min avsikt vara att, sedan förslag till

Bihang till riksdagens protokoll 1934. 1 saml. Nr 101.

1

lagbestämmelser rörande inteckningsförnyelsernas avskaffande blivit utarbetat, föreslå Kungl. Maj:t att på grundval av ett av särskilda sakkunniga avgivet betänkande avlåta särskild proposition till riksdagen angående den gottgörelse åt statsverket och de sportelberättigade, som finge anses påkallad i följd av nämnda reform.

Sedan jag förut denna dag anmält frågan om lagstiftning rörande inteckningsförnyelsernas avskaffande, anhåller jag nu att få återkomma till frågan om den ekonomiska regleringen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdrogs den 28 april 1933 åt dåvarande häradshövdingen Sven Bellinder samt borgmästaren Jakob Pettersson att såsom sakkunniga inom justitiedepartementet utreda frågan om den reglering av lösen- och stämpelberäkningen, som finge anses erforderlig i fall av inteckningsförnyelsernas avskaffande. Till fullgörande av sitt uppdrag avlämnade de sakkunniga den 19 augusti 1933 betänkande¹ med av motiv åtföljda förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 och 17 §§ förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften ävensom kungörelse om ändrad lydelse av §§ 3 och 10 förordningen den 7 december 1883 (nr 64) angående expeditionslösen.

Över betänkandet ha utlåtanden infordrats från domhavandena, rådhusrätterna, hovrätterna, överståthållarämbetet och länsstyrelserna, statskontoret, riksräkenskapsverket ävensom stadsfullmäktige i sådana städer, där lösen för rättens eller inskrivningsdomarens expeditioner helt eller delvis indragits till stadens kassa. Tillfälle att avgiva yttrande har beretts föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan samt Svenska jordbrukskreditkassan.

Nämnda myndigheter och sammanslutningar — med undantag av advokatsamfundet, allmänna hypoteksbanken och stadshypotekskassan — ha inkommit med utlåtanden.

Innan jag närmare redogör för den sålunda förebragta utredningen, torde jag få lämna en översikt över de expeditionsavgifter som för närvarande uttagas vid förnyelse av skilda slag av inteckningar.

Nuvarande grunder för lösen- och stämpelberäkningen i förnyelseärenden.

Expeditionssättet är numera ej längre likartat för de olika slagen av inteckningar. Genom den reform av inskrivningsväsendet som kom till stånd genom 1932 års lagstiftning (inskrivningsreformen) förenklades expeditionssättet för inteckningsärenden i fast egendom. Denna förenkling bestod däri att sökanden — utom i ärenden som avse inteckningshandlings uppvisande vid annan domstol — befriades från skyldigheten att lösa protokollsutdrag och

¹ Statens off. utredn. 1933: 24.

utdrag av fastighetsboken. I dylika in-teckningsärenden förekommer sålunda numera i regel endast en expedition, nämligen det bevis som tecknas å den föredda handlingen. Samma expeditionssätt tillämpas även beträffande den nya in-teckningsform, in-teckning i jordbruksinventarier, som infördes först år 1932. Beträffande övriga slag av in-teckningar tillämpas däremot alltså ett äldre expeditionssätt, som kännetecknas därav att sökanden måste utlösa protokoll och i vissa fall utdrag av vederbörande in-teckningsbok.

Lösen för expeditioner i in-teckningsärenden — däribland även förnyelseärenden — utgår numera, med de enligt förordning den 26 juni 1933 genomförda ändringar vilka trätt i kraft den 1 juli samma år, enligt följande grunder.

Beträffande *in-teckningar i fast egendom* (däri inbegripna in-teckningar i järnväg) utgör lösen för det bevis, som tecknas å den till grund för ansöknin-gen återopade handlingen, vid häradsrätt 4 kronor och vid rådhusrätt 5 kronor. Sker i ett och samma ärende införelse å flera upplägg i fastighetsbo-ken, utgår en tilläggsavgift, beräknad för varje upplägg utöver det första, vid häradsrätt med en krona och vid rådhusrätt med 75 öre. I sådana fall, då in-teckningshandling enligt 20, 26 eller 37 § in-teckningsförordningen uppvisas hos en in-skrivningsdomare för åtgärd av annan in-skrivningsdomare, er-lägges lösen såväl vid uppvisandet som vid åtgärdens verkställande. I ären-det angående uppvisandet utgör lösenavgiften (för protokoll och bevis å hand-ling) vid häradsrätt 2 kronor 50 öre och vid rådhusrätt 4 kronor. Omfattar protokollsutskriften mera än ett ark, påföres en särskild tilläggsavgift, vid häradsrätt en krona för varje överskjutande ark och vid rådhusrätt en krona 50 öre för andra arket och en krona 25 öre för vart och ett av övriga ark. Vid åtgärdens verkställande debiteras åter vid häradsrätt 3 kronor 50 öre och vid rådhusrätt 4 kronor, vartill eventuellt kommer tilläggsavgift för införelse å flera upplägg.

Vid *förelagsin-teckning* — som endast kan förekomma vid rådhusrätt — ut-går lösen dels för det protokollsutdrag, som utfärdas i ärendet, med 3 kronor för första arket, en krona 50 öre för andra arket samt en krona 25 öre för vart och ett av övriga ark, dels ock för det bevis, som tecknas å den handling varpå den in-tecknade fordringen är grundad, med en krona. Samma lösenbe-räkning tillämpas ock i ärende angående in-teckningshandlings uppvisande vid annan domstol. Då in-teckningsåtgärden verkställs efter dylikt uppvi-sande vid annan domstol, utgår vid in-teckningsdomstolen allenast protokolls-lösen.

I ärende angående *in-teckning i tomträtt och vattenfallsrätt* debiteras vid häradsrätt för 1) protokoll: första arket 2 kronor och för varje följande ark en krona; 2) utdrag av tomträtts- och vattenfallsrättsbok: första utdraget en krona och varje följande utdrag 50 öre; 3) bevis å handling: 50 öre; samt vid rådhusrätt för 1) protokoll: första arket 3 kronor, andra arket en krona 50 öre och varje följande ark en krona 25 öre; 2) utdrag av tomträtts- och vatten-fallsrättsbok: första utdraget en krona och varje följande utdrag 50 öre; 3) bevis å handling: en krona.

I ärende angående *inteckning i fartyg* — som endast kan förekomma vid Stockholms rådhusrätt — utgår lösen dels för det protokollsutdrag som utfärdas i ärendet med 3 kronor för första arket, en krona 50 öre för andra arket samt en krona 25 öre för vart och ett av övriga ark, dels ock för det bevis som tecknas å fordringshandlingen med en krona. Vidare lär i praxis det utdrag av inteckningsboken som enligt lag skall utfärdas i dylikt ärende beläggas med lösen enligt samma grunder, som gälla för utdrag av tomträtts- och vattenfallsrättsbok. Där fordringshandlingen för inteckningsåtgärd vid Stockholms rådhusrätt uppvisas vid annan domstol, debiteras lösen för protokoll och bevis å handlingen. Vid åtgärdens verkställande utgår ytterligare lösen för protokoll ävensom lösen för utdrag av inteckningsboken.

I ärende rörande *inteckning i jordbruksinventarier* utgör lösen (för bevis å handling) vid häradsrätt en krona 50 öre och vid rådhusrätt 2 kronor 50 öre.

Vad härefter angår *stämpelberäkningen*, så utgår numera, efter de ändringar som trätt i kraft den 1 juli 1933, stämpel å expeditioner i inteckningsärenden enligt följande grunder.

Beträffande *inteckningar i fast egendom* (däri inbegripna inteckningar i järnväg) utgör stämpeln för det bevis, som tecknas å den till grund för ansökningen åberopade handlingen, vid häradsrätt 2 kronor 50 öre och vid rådhusrätt en krona 50 öre. Meddelas i ett och samma ärende bevis å flera handlingar, utgår stämpelavgift för allenast ett bevis. I sådana fall, då inteckningshandling uppvisas hos en inskrivningsdomare för åtgärd av annan inskrivningsdomare, debiteras stämpelavgift för bevis endast vid åtgärdens verkställande. I ärendet angående uppvisandet utgår stämpelavgift för protokoll vid häradsrätt med 2 kronor och vid rådhusrätt med en krona. Omfattar protokollsutskriften mera än ett ark, påföres en särskild tilläggsavgift, vid häradsrätt en krona 50 öre för varje överskjutande ark och vid rådhusrätt en krona för andra arket och en krona 25 öre för vart och ett av övriga ark.

Vid *förlagsinteckning* utgår stämpelavgift för det protokollsutdrag som utfärdas i ärendet med en krona för första arket, en krona för andra arket och en krona 25 öre för vart och ett av övriga ark, varemot beviset å handlingen är fritt från stämpel. Samma stämpelberäkning tillämpas ock i ärende angående inteckningshandlings uppvisande vid annan domstol.

I ärende angående *inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt* debiteras vid häradsrätt 2 kronor för första protokollsarket och en krona 50 öre för vart och ett av övriga ark samt vid rådhusrätt en krona för första arket, en krona för andra arket och en krona 25 öre för vart och ett av övriga ark. Övriga i dylikt ärende utfärdade expeditioner äro däremot fria från stämpel.

I ärende angående *inteckning i fartyg* är stämpeldebiteringen lika med vad nyss angivits i fråga om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt.

Vad slutligen angår ärende rörande *inteckning i jordbruksinventarier*, utgör stämpelavgiften (för bevis å handling) vid häradsrätt 2 kronor och vid rådhusrätt en krona.

Därjämte torde böra erinras, att i varje förnyelseärende utgår avgift för kontrollstämpel med 25 öre.

De sakkunnigas förslag.

I de sakkunnigas betänkande framhålles inledningsvis, att inteckningsförnyelsernas avskaffande finge särskilt *genomgripande betydelse för avlöningsförhållandena vid underdomstolarna*. Det avlöningssystem som för närvarande tillämpades för befattningshavarna vid dessa domstolar vore i stor utsträckning grundat på sportler. Jämte den från stat eller kommun utgående, i flertalet fall till relativt lågt belopp bestämda fasta avlöningen åtnjöte befattningshavarna inkomst genom den lösen som den rättssökande allmänheten hade att erlägga för rättens och domarens expeditioner. I oförmålda sportelsystem kunde den för förnyelserna utgående lösen sägas utgöra en hörnsten. Denna lösen uppginge i regel till förhållandevis mycket betydande belopp, och exempel saknades ej på att en befattningshavare till väsentlig del avlönades genom inkomsten av förnyelserna. Härtill komme att nämnda inkomst, i motsats till övriga sportler, utmärktes av en jämförelsevis hög grad av stabilitet. Den vore icke i samma utsträckning som övriga sportler underkastad förändringar på grund av tillfälliga konjunkturväxlingar och kunde därför någorlunda tillförlitligt i förväg beräknas. Förnyelserna beredde sålunda domaren en trygg och fast inkomst. En åtgärd, varigenom de med förnyelserna förenade sportlerna borttoges, innebure följaktligen ett kraftigt ingrepp i befattningshavarnas ekonomi. Någon meningsskiljaktighet torde ej heller råda därom, att en dylik åtgärd ej borde komma till stånd utan att samtidigt de sportelberättigade bereddes en rättvis gottgörelse. Huruvida grunden för en sådan gottgörelse borde sökas i billighet eller i en staten åvilande skyldighet, syntes vid sådant förhållande kunna lämnas öppet. I vissa städer, däribland några av de största, rådde numera efter genomförda lönerogleringar den ordningen, att befattningshavarna uteslutande uppbure fast avlöning, under det att inflytande expeditionslösen i sin helhet redovisades till stadens kassa. Även i dessa fall syntes det ofrånkomligt, att gottgörelse lämnades för de belopp som i händelse av inteckningsförnyelsernas avskaffande skulle komma att frångå de sportelberättigade, d. v. s. städerna, och detta i samma utsträckning och enligt samma normer som i de fall, där sportelinkomsten uppbures av befattningshavarna. En tredje intressent i inkomsterna av förnyelserna vore staten. Till statsverket inflöte den del av expeditionsavgiften, som utginge i form av stämpel. Visserligen kunde denna stämpelinkomst, som vore avsevärt lägre än den sammanlagda löseninkomsten av förnyelserna, icke i och för sig anses ha någon större betydelse för statsverket, men med hänsyn till det nuvarande statsfinansiella läget torde dock staten böra tillförsäkras gottgörelse för ifrågavarande inkomstminskning. Likaledes syntes medel böra anskaffas till bestridande av de utgifter, som statsverket kunde komma att få vidkännas för beredande av ersättning till städer och befattningshavare vid domstolarna för mistad löseninkomst.

De sakkunniga ha företagit en beräkning av den *årliga minskning i lösen som vid varje särskild domstol skulle uppkomma i följd av förnyelsernas avskaffande*. Därvid ha de sakkunniga till en början sökt bestämma det årliga

medeltalet av antalet förnyelseärenden av olika slag. Detta har skett på grundval av siffermaterial för åren 1928—1932, vilket införskaffats från statistiska centralbyrån och i vissa delar kompletterats med direkta uppgifter från domstolarna. Att icke en tioårsperiod lagts till grund för uträkningen motiveras därmed, att resultatet i dylikt fall knappast skulle bliva rättvist gent emot de sportelberättigade. Förnyelsernas antal under de senaste tio åren hade nämligen i stort sett undergått en ständig ökning och det saknades anledning antaga att denna ökning skulle komma att avstanna under de närmast följande åren, därest förnyelsetvånget bibehölls. För att icke den tilltänkta gottgörelsen skulle komma att väsentligt understiga den löseninkomst, som för närvarande inflöte av förnyelserna, borde därför enligt de sakkunnigas mening medtalsuträkningen grundas på en femårsperiod. I fråga om sådan tilläggsavgift, som vid förnyelse av inteckning i fast egendom utgår för varje införing å mer än ett upplägg i fastighetsboken, ha de sakkunniga likväl för domsagornas vidkommande, med hänsyn till de stora växlingar som visat sig kunna förekomma beträffande denna lösenpost, ansett hänsyn böra tagas jämväl till femårsperioden 1923—1927. Sedan de sakkunniga på sätt nu nämnts för varje särskild domstol uträknat och i tabellform angivit medeltalet av antalet förnyelseärenden av olika slag, ha de erhållna medeltalen multiplicerats med de lösensatser vilka sedan den 1 juli 1933 gälla för de särskilda slagen av ärenden. På detta sätt har för varje särskild domstol erhållits ett belopp, som kan sägas motsvara den årliga lösenförlusten i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande. Beloppen utgöra sammanlagt, för häradsrätterna 254,607 kronor 50 öre samt för rådhusrätterna 291,370 kronor 75 öre.

Från de särskilda belopp, som motsvara den uträknade lösenförlusten för varje domstol, ha de sakkunniga verkställt avräkning med 50 öre per ärende i fråga om sådana kategorier av förnyelseärenden, å vilka det genom 1932 års inskrivningsreform införda förenklade expeditionssättet icke äger tillämpning. Förnyelsernas avskaffande skulle nämligen i fråga om dylika ärenden medföra — oberäknat den i allmänhet uppkommande minskningen i arbetet — jämväl sådan arbetsbesparing, som beträffande övriga förnyelseärenden redan förut vunnits genom det förenklade expeditionssättet och som kommit statsverket tillgodo genom den jämlikt förordningen den 26 juni 1933 verkställda överföringen från lösen till stämpel av 50 öre per ärende.

De sakkunniga, som framhålla att handläggningen av ett förnyelseärende — sådan densamma ter sig efter de genom inskrivningsreformen vidtagna förenklingarna — är av synnerligen enkel beskaffenhet, ha utöver vad förut nämnts icke gjort något avdrag för den arbetsbesparing, som skulle vinnas genom att förnyelseärendena helt bortföle. Såsom skäl härtill anföres, att den angivna lösenförlusten, såsom grundad på en medtalsuträkning för de fem sista åren, icke till fullo motsvarade den verkliga inkomstminskning som förnyelsernas avskaffande kunde väntas medföra för de sportelberättigade. Härtill komme att reformen även orsakade indirekta verkningar vilka borde tagas i betraktande. Det syntes sålunda uppenbart att förnyelsernas avskaffande måste medföra en väsentlig nedgång i antalet beviljade inteckningar.

Den inkomstminskning för de sportelberättigade som härigenom uppkomme måste antagas avsevärt överstiga den ökning av lösen, som kunde uppstå därigenom att antalet dödningsärenden efter reformens genomförande syntes komma att undergå någon ökning. De sakkunniga föreslå dock viss avrundning nedåt av de för varje domstol uträknade beloppen.

Efter att ha undersökt olika möjligheter att gottgöra inkomstminskningen för de sportelberättigade ha de sakkunniga kommit till den slutsatsen, att dylik gottgörelse ej lämpligen kan beredas i annan form än genom *kontant ersättning av statsmedel*. Härigenom erhöles å ena sidan de sportelberättigade en på förhand bestämd inkomst, som utginge oberoende av konjunkturväxlingarna, och å andra sidan förekommes den överkompensation, som i en del fall svårigen skulle kunnat undvikas, om gottgörelse i stället hade beretts genom omreglering av lösenberäkningen för vissa expeditioner. De sakkunniga föreslå nu att vissa angivna ersättningsbelopp skola årligen av statsmedel utbetalas till en var av de sportelberättigade. Varje ersättningsbelopp motsvarar den för vederbörande domstol uträknade lösenförlusten med förut berörda avdrag och avrundning nedåt. Sammanlagt utgöra ersättningsbeloppen, för häradsrätterna 252,975 kronor och för rådhusrätterna 284,050 kronor eller tillhopa 537,025 kronor.

I fråga om *ordningen för utbetalningen* föreslå de sakkunniga, att ersättningsarna, såsom fallet är med avlöningsmedel till befattningshavare i domsagorna, skola utgå månadsvis i efterskott. Det avses att utbetalningen skall verkställas av länsstyrelserna. Vad domsagorna angår utbetalas ersättningen till häradshövdingen eller annan som till följd av särskilt meddelade bestämmelser äger uppbära sportlerna i domsagan. Inträffar under en månad ombyte av tjänsteinnehavare, äger länsstyrelsen med ledning av erhållna uppgifter rörande tjänstetiden verkställa fördelning av ersättningen mellan de sportelberättigade. Beträffande städerna översändes den för varje domstol avsedda ersättningen till magistraten, som därefter utbetalar densamma till vederbörande befattningshavare eller, där så skall ske, inlevererar ersättningen till stadens kassa.

Vad härefter angår frågan på vad sätt *gottgörelse skall beredas statsverket* dels för den genom in-teckningsförnyelsernas avskaffande förlorade årliga stämpelinkomsten — vilken av de sakkunniga på grundval av den verkställda medeltalsuträkningen beräknats till 247,671 kronor 75 öre — och dels för de årliga utgifter om sammanlagt 537,025 kronor, som den föreslagna gottgörelsen åt de sportelberättigade skulle medföra för statsverket, ha de sakkunniga funnit den lämpligaste utvägen vara en höjning av stämpelavgiften för skuldebrev. De sakkunniga föreslå att sagda stämpelavgift höjes från nuvarande 25 öre till 40 öre för varje fulla 100 kronor av det kapitalbelopp för vilket in-teckning eller betalning sökes. Då medeltalet per år av de in-tecknade kapitalbeloppen under tiden 1927—1931 utgjort omkring 769 miljoner kronor, skulle den föreslagna stämpelförhöjningen lämna en merinkomst av omkring 1,150,000 kronor förutom det jämförelsevis obetydliga belopp, som genom höjningen kunde inflyta vid stämpelbeläggning av skuldebrev, varför betalning

sökes hos offentlig myndighet. Av särskilda skäl ha de sakkunniga dock ansett att merinkomsten borde beräknas något lägre. Sålunda framhålles att i de kapitalbelopp på vilka beräkningen grundats inginge även vissa in-teckningar, för vilka enligt särskilda stadganden i 17 § stämpelförordningen stämpelbe-läggning ej ägde rum. Vidare erinras om att förnyelsernas avskaffande torde föranleda nedgång i antalet beviljade in-teckningar.

De sakkunniga framhålla att den föreslagna stämpelförhöjningen icke kan anses obillig eller över hövan betungande för kreditväsendet. I detta hänseende anföres följande:

En måttlig höjning av förevarande stämpelavgift, som kvarstått oförändrad alltsedan år 1867, torde icke i och för sig kunna anses obillig. In-tecknings-förnyelsernas avskaffande erbjöde även särskilda skäl för en sådan höjning. Med hänsyn såväl till den besparing, vilken komme låntagarna till godo genom förnyelsekostnadens bortfallande, som till de fördelar för kreditväsendet, vilka reformen i övrigt väntades medföra, torde det vara befogat, att de som sökte in-teckning finge gälda en något högre avgift än vad nu vore fallet.

Att den ökade avgiften uttoges i form av skuldebrevsstämpel och icke såsom expeditionsstämpel måste anses innebära en fördel. Under det att expeditionen påfördes stämpel utan hänsyn till det in-tecknade beloppets storlek, belades skuldebrevet med stämpel i proportion till det kapitalbelopp, för vilket in-teckning söktes. En höjning av expeditionsstämpeln skulle således drabba de mindre in-teckningsbeloppen förhållandevis tyngre än de större, vilket där-
emot icke vore fallet med en höjning av skuldebrevsstämpeln. Då det i före-
varande fall ej gällde att uttaga viss ersättning för av myndigheterna utfört
arbete, utan att bereda staten ökad inkomst, torde det även ur principiell syn-
punkt vara riktigt, att ifrågavarande gottgörelse uttoges genom höjning av
skuldebrevsstämpeln.

En stämpelförhöjning av föreslagen omfattning torde icke kunna anses över hövan betungande för kreditväsendet. I fråga om smärre in-teckningslån påver-
kades därav låneomkostnaderna endast i ringa mån. Sålunda komme ökningen
i stämpelavgift för en in-teckning å 1,000 kronor att uppgå till allenast en krona
50 öre, för en in-teckning å 2,000 kronor till 3 kronor och för en in-teckning å
5,000 kronor till 7 kronor 50 öre.

Då varje förnyelse av in-teckning i fast egendom betingade en expeditions-
avgift, som inberäknat kontrollstämpel uppginge till lägst 6 kronor 75 öre men
vid in-teckning i flera fastigheter kunde bliva avsevärt högre, insåges lätt, att
trots den föreslagna höjningen av skuldebrevsstämpeln, vad de små lånen an-
ginge, i allmänhet en kostnadsbesparing uppstode genom förnyelsekostnadernas
bortfallande. Beträffande in-teckningar å större belopp torde i varje fall någon
mera kännbar ökning i omkostnader ej uppkomma.

I detta sammanhang borde också framhållas, att den föreslagna stämpelför-
höjningen icke i någon mån drabbade de in-teckningar, som redan vore gällande.
Den avsåge allenast skuldebrev, för vilka in-teckning söktes efter reformens ge-
nomförande. I fråga om de redan beviljade in-teckningarna komme däremot
förnyelsekostnadernas bortfallande — oavsett den obetydliga utgift som kunde
föranledas av anmälan om innehav — att innebära en ren besparing.

Härefter torde få nämnas att de sakkunniga jämväl utrett frågan om expe-
ditionsavgift för sådan *anmälan om innehav av in-teckningshandling*, som enligt
den tillämnade lagstiftningen skulle kunna göras av en in-teckningshavare. På
anförda grunder ha de sakkunniga ansett lösensatsen för anmälningsärenden böra
bestämmas till en krona, därvid förutsatts, att någon tilläggsavgift för införing

å flera upplägg ej skall förekomma. De sakkunniga framhålla att de vid bestämmandet av sagda lösensats jämväl haft i åtanke, att den lösenförlust de sportelberättigade skulle lida genom förnyelsernas avskaffande bleve avsevärt större än den verkställda medeltalsuträkningen utvisade. I syfte att hålla expeditionsvgiften för anmälan om innehav så låg som möjligt föreslås att stämpelavgift ej uttages i dylikt ärende.

De sakkunniga erinra slutligen att skäl ej föreläge att efter reformens genomförande upprätthålla nuvarande skillnad i lösenberäkning mellan gravationsbevis, omfattande de tio sista åren eller del av samma tidrymd, å ena, och övriga gravationsbevis, å andra sidan. Då likväl sådant tillägg till gravationsbevis, som tecknades å detsamma inom viss kortare tid efter bevisets utfärdande, fortfarande syntes böra beläggas med lägre lösenavgift än annat gravationsbevis, föreslås för det fall, att tillägget allenast omfattar ett år eller del därav, bibehållandet av den nu gällande lägre lösensatsen för gravationsbevis.

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

Bland de myndigheter, städer och sammanslutningar som avgivit yttranden över de sakkunnigas förslag synes råda enighet därom, att gottgörelse bör beredas de sportelberättigade för den inkomstminskning som för dem skulle uppkomma i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande.

I vissa yttranden upptages till bedömande frågan, huruvida grunden för en sådan gottgörelse bör sökas i billighet eller i en statens åvillande skyldighet.

En *domhavande* gör gällande att sportlerna numera utgjorde en domstolarnas befattningshavare tillförsäkrad avlöningsförmån och att staten följaktligen vore skyldig att utgiva full kompensation för den avlöning som bortföle genom förnyelsernas avskaffande. En annan domhavande framhåller att staten, åtminstone med de häradshövdingar som innehaft sina ämbeten den 1 juli 1927, träffat ett löneavtal, genom vilket häradshövdingarna förbundit sig att avlöna sina icke rättsbildade biträden enligt bestämmelserna i kungörelsen den 20 maj 1927 med vissa föreskrifter angående de vid domsagornas kanslier anställda icke rättsbildade biträden, varemot staten å sin sida förbundit sig att icke sänka de lösensatser som den 1 juli 1927 gällt i fråga om vissa angivna expeditioner. Då förnyelsernas avskaffande medförde att dylika expeditioner bortföle, vore staten skyldig att giva full gottgörelse för lösenminskningen.

Statskontoret gör gällande att häradshövdingarna ägde ett verkligt rättsanspråk på erhållande av gottgörelse, under det att beträffande rådhusrätternas befattningshavare endast billighetsskäl kunde åberopas såsom grund för gottgörelsen. Statskontoret utvecklar sin uppfattning närmare sålunda:

Av den ställning man intog till rättsfrågan kunde bedömandet av såväl ersättningsbeloppens storlek som ock den tid, under vilken ersättningen borde utgå, bliva i viss mån beroende.

Vad då först beträffade *häradshövdingarnas* rätt till nu utgående expeditionslösen, erinrades om de förhållanden, under vilka den för dessa ämbets-

män ännu gällande 1874 års lönereglering tillkommit. I den proposition till nämnda års riksdag, vari Kungl. Maj:t framlagt förslag till lönereglering, hade uttalats den åsikten, att såsom grundsats vid den nya löneregleringen borde iakttagas, att sportlerna, i den mån de erfordrades såsom vederlag för de med domsageförvaltningen förenade kostnader, skulle bibehållas, men den egentliga avlöningen av staten bekostas, varigenom de fördelar skulle vinnas, att löneförmånerna inom de särskilda domsagorna kunde ställas i närmare förhållande till varandra, domaren göras till sina behållna inkomster väsentligen oberoende därav, huruvida sportler i sparsammare eller ymnigare mån tillflöte, och förvaltningskostnaderna bliva, till följd av den omsorg domaren i eget intresse nödgades däråt ägna, till det minsta möjliga nedsatta. Med den sålunda angivna utgångspunkten hade häradshövdingarnas avlöning föreslagits skola utgå i lön till för alla lika belopp, 4,500 kronor, samt tjänstgöringspenningar, graderade efter arbetsbördan i de olika domsagorna, och i vissa fall, där sportlerna ansetts icke täcka förvaltningskostnaderna, förvaltningsbidrag till växlande belopp; och hade Kungl. Maj:t, i händelse riksdagen antog detta förslag, förklarat sig vilja på det sätt ändra förordningen den 30 november 1855 om expeditionslösen, att från 1875 års början för häradsrätterna bleve gällande vissa uppräknade sportelsatser, samtliga innebärande en nedsättning av dittills stadgat lösenbelopp för vederbörande expedition. Det utskott, som haft propositionen till förberedande behandling, hade uttalat, bl. a., att utskottet ansåge de ovan omnämnda grundsatser i avseende å sportlernas avskaffande utom till den del, som motsvarade förvaltningskostnaderna för domsagorna, böra följas vid en ny lönereglering. Av angivna skäl hade emellertid utskottet ansett ytterligare utredning i frågan erforderlig och hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter sådan utredning ville till riksdagen inkomma med förnyad framställning i ämnet. Efter det kamrarna stannat i olika beslut i ärendet, hade vid gemensam omröstning Kungl. Maj:ts förslag blivit av riksdagen bifallet. Sedermera hade genom kungörelsen den 18 september 1874 ovanberörda ändringar i 1855 års förordning om expeditionslösen blivit vidtagna. De då fastställda lösenbeloppen hade i allmänhet bibehållits oförändrade. Endast beträffande vissa expeditioner, där kostnaden för utskrift ej längre ansetts täckas av lösen, hade denna höjts. Av vad sålunda vid löneregleringens genomförande förekommit torde framgå, å ena sidan, att man då betraktat de sedermera genom 1874 års ovanberörda kungörelse fastställda lösenbeloppen såsom en förutsättning för riksdagens antagande av löneregleringen, men också, å andra sidan, att, då de fastställda beloppen av lön, tjänstgöringspenningar och förvaltningsbidrag i de olika domsagorna grundade sig på beräkning av en viss sportelinkomst, sportlerna, helt eller delvis, icke kunde, så länge den nuvarande löneregleringen vore gällande, avskaffas utan att ersättning bereddes häradshövdingarna.

Vidkommande *rådhusrätterna* ställde sig saken annorlunda. Städerna hade av ålder skyldighet att avlöna sina domare och den omständigheten, att en lättnad i denna skyldighet blivit städerna beredd genom att expeditionslösen tillerkänts rådhusrätterna, torde icke i och för sig kunna medföra någon ovillkorlig rätt för vare sig ledamöterna i rätten eller staden, i de fall, då sportlerna indragits till stadskassan, att av statsverket erhålla ersättning för nedsättning eller upphörande av viss lösensats. Visserligen torde väl i allmänhet genom av Kungl. Maj:t fastställda löneregleringar ledamöterna eller staden hava tillerkänts inflytande sportler och lönerna rättats därefter, men detta kunde givetvis icke innebära, att staten skulle vara rättsligen förhindrad att, när så funnes lämpligt, vidtaga ändring i sportelsatserna. Innebure en sådan ändring minskning i sportelinkomsten för en ledamot i råd-

husrätten, torde det ankomma på staden och icke staten att hålla vederbörande skadeslös härför. Statskontoret ville i avseende å förevarande spørsmål erinra om att, då år 1920 de bl. a. till vissa rådhusrätter utgående bötesersättningar indragits, detta i anslutning till vad statskontoret i ämnet uttalat och mot bestridande av det övervägande antalet rådhusrätter och städer, skett utan att någon gottgörelse lämnats vederbörande. Visserligen hade dessa ersättningar ursprungligen icke varit avsedda att utgå annat än tillsvidare, men i varje fall hade den omständigheten, att ersättningarna i de flesta fall varit i lönereglerna särskilt angivna såsom tillkommande viss befattningshavare eller staden, icke ansetts utgöra hinder för berörda åtgärd. Någon rätt till ersättning för minskad sportelinkomst genom förnyelsernas upphörande torde alltså icke kunna av rådhusrätterna eller städerna göras gällande. Statskontoret delade emellertid de sakkunnigas uppfattning, att billigheten krävde en sådan ersättning.

I stort sett råder likaledes enighet därom, att gottgörelsen till de sportelberättigade bör lämnas i form av kontant ersättning av statsmedel. Att denna form av gottgörelse är den lämpligaste betonas i åtskilliga yttranden. Sälunda framhåller *häradshövdingföreningen* att annan anordning för beredande av gottgörelse åt häradshövdingarna ej bör ifrågakomma än kontant ersättning av statsmedel på sätt de sakkunniga föreslagit.

En härifrån avvikande mening hävdas dock av *rådhusrätten i Malmö*, som förordar gottgörelse i form av särskild lösenavgift vid sökande av inteckning. Rådhusrätten anför till stöd för sin ståndpunkt följande:

Det kunde med fog ifrågasättas, om den av de sakkunniga föreslagna anordningen tillfredsställde rimliga anspråk på rättvisa och lämplighet. De flesta städer tillväxte år från år genom ökad bebyggelse och följaktligen skulle antalet förnyelseärenden hava ökat. Det kunde då ej betecknas som fullt rättvist, att ersättningen till de sportelberättigade begränsades till ett på angivet sätt beräknat belopp, medan statsverket genom stämpelförhöjning finge sitt ersättningsbelopp i motsvarande mån ökat. Vidare förefölle det vara en onödig omgång, att man först skulle till statsverket redovisa den i stämpelbeloppet ingående ersättningen till de sportelberättigade för att därefter från statsverket genom länsstyrelserna återfå samma ersättning. En smidigare och mera rättvis lösning syntes kunna vinnas genom att den ökade avgiften 15 öre uppdelades, så att 5 öre komme att utgöra stämpel och 10 öre lösen. Genom en sådan anordning skulle de till statsverket och de sportelberättigade utgående ersättningsbeloppen komma att vid varje tidpunkt omedelbart anpassa sig efter rådande förhållanden.

Principiella betänkligheter mot de sakkunnigas förslag uttalas vidare av *länsstyrelsen i Västerbottens län*, som finner ifrågavarande ersättningsspörsmål aktualisera frågan om genomförande av ny lönereglering för häradshövdingarna med frångående av sportelsystemet. Länsstyrelsen befarar att de sakkunnigas förslag skulle komma att föregripa en dylik lönereglering.

I de yttranden som avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket upptages till bedömande frågan, under huru lång tid ersättning av statsmedel bör utgå.

Statskontoret har med utgångspunkt från sin uppfattning om häradshövdingarnas ovillkorliga rätt till sportlerna ansett, att ersättning borde utgå

till häradshövdingarna, så länge den nuvarande löneregleringen vore gällande. Emellertid ifrågasätter statskontoret om icke, till förhindrande av att en häradshövding med särskilt förmånlig ersättning vägrade att ingå på ny lönestat, i fullmakten för häradshövding, som utnämndes efter ersättnings beviljande, borde införas villkor om skyldighet för honom att, om han vid ny lönereglering kvarstode å den äldre staten, vidkännas den minskning eller indragning av sportler eller ersättning härför, som kunde bliva bestämd. Beträffande rådhusrätterna, där enligt statskontorets mening endast billighets-skäl kunde åberopas till stöd för ersättnings utgående, syntes anledning icke föreligga att låta vederbörande befattningshavare tillgodonjuta ersättningen längre tid än som kunde anses rimlig för att bereda dem rådrom att ordna sin ekonomi efter de ändrade förhållandena. I sådant avseende syntes den metod, som vid genomförande av gällande lönereglering för länsstyrelserna kommit till användning för avveckling av den huvudsakliga delen av avdelningschefernas sportler lämpligen kunna tillämpas. Denna metod skulle i förevarande fall innebära, att vederbörande första året av ersättnings utgående skulle åtnjuta densamma med fullt belopp, varefter ersättningen under de nio följande åren minskades med en niondel årligen och därefter upphörde. I den mån sådant på grund av de för vederbörande utfärdade fullmakter eller eljest vore nödvändigt, torde det få ankomma på staden att hålla befattningshavaren skadeslös för inkomstminskningen. Samma avvecklingsförfarande som det nu angivna syntes jämväl böra tillämpas i det fall, där staden vore ersättningstagare.

Riksräkenskapsverket, som anser det vara ofrånkomligt att åtminstone i viss mån bereda sportelersättning åt nuvarande innehavare av häradshövdingämbeten, framhåller att undersökning borde ske vid inträffande vakans, om icke gottgörelsen borde minskas eller eventuellt indragas. En sådan anordning kunde dock komma att medföra vissa anspråk på ökade bidrag av statsmedel för anställande av biträden i domsagorna. Beträffande städerna och dess domarpersonal ifrågasätter riksräkenskapsverket att — om sportelersättning överhuvudtaget funnes böra medgivas — denna dock borde avvecklas under en tidrymd av förslagsvis tio år. Till jämförelse härmed erinras att, därest på grund av ny eller ändrad lagstiftning städerna bleve nödsakade att utöka arbetskrafterna vid rådhusrätterna, någon ersättning av statsmedel härför icke erhöles.

Beträffande storleken av de föreslagna kontanta ersättningsbeloppen anför *häradshövdingföreningen* att föreningen icke i allmänhet funnit någon anledning till erinran mot de av de sakkunniga föreslagna beräkningsgrunderna. Därest beräkningssättet för någon särskild domsaga med hänsyn till där rådande speciella förhållanden skulle kunna tänkas leda till obilligt resultat, förutsätter föreningen, att detta påpekas i yttrande av vederbörande häradshövding.

De flesta *domhavande* ha ej haft något att erinra mot de föreslagna beloppen. Ett fyrtiotal domhavande framställa dock anmärkningar, av vilka en del grundas på omständigheter av allmän räckvidd.

Sålunda göra några domhavande anmärkning mot att femårsperioden 1928—1932 tagits till utgångspunkt för beräkningen av löseninkomsten av förnyelserna. Yrkande framställes exempelvis att sagda löseninkomst måtte uppskattas efter förhållandena under åren 1932 och 1933. Till stöd härför anföres följande:

Under de sista krigsåren och den därefter närmast följande tiden hade den ekonomiska ställningen varit mycket gynnsam för lantbrukarna; och hade detta föranlett att de inlöst en mängd fastighetslån och låtit därför meddelade inteckningar förfalla. När därefter tiderna blivit mindre goda för lantbruket, hade nya inteckningar tagits i allt mer växande antal. Dessa förhållanden avspeglades i förnyelserna 9—10 år senare. Vad den med yttrandet närmast avsedda domsagan beträffade, motsvarade icke ens 1932 års siffra det förefintliga beståndet av penninginteckningar. De sakkunniga hade beträffande vissa domsagor, där bolagsinteckningar för obligationslån förekomme, tagit hänsyn till ojämnheterna i förnyelsernas antal. Så borde även ske beträffande lantbruksdomsagorna.

Liknande synpunkter ha kommit till uttryck även i vissa andra yttranden. En domhavande anser att en räkning borde ske av antalet gällande fordringsinteckningar och att gottgörelsen för förnyelsernas avskaffande borde bestämmas med ledning härav och efter ungefärlig beräkning av det antal inteckningar som kunde antagas bli förnyade. En annan domhavande anser att löseninkomsten bort uträknas på grundval av de lösensatser, som varit gällande före den 1 juli 1933; då den lösenreduktion som vid sistnämnda tid blivit genomförd varit föga rättvis mot de sportelberättigade, borde densamma återgå.

En domhavande, som erkänner att annan beräkningsmetod än de sakkunniga använt knappast stått till buds, erinrar emellertid att, då till grund för de sakkunnigas utredning lagts statistiken för vissa förflutna perioder, utredningens resultat kunde för den ene medföra obehörig vinst, för den andre en orättvis förlust. Ett fall av obehörig vinst uppkomme, om exempelvis en domstol kunnat redovisa ett mycket stort antal uppvisade inteckningar för förnyelse vid annan domstol genom att visst låneinstitut under den ifrågasvarande tiden, i motsats till vad senare skett, plägat använda denna form vid sina förnyelser. En orättvis förlust uppkomme däremot, om en större serie inteckningar icke blivit formellt sett förnyad utan i stället dödad och ersatt med nya inteckningar.

Åtskilliga domhavande uttala såsom ett allmänt omdöme att de föreslagna ersättningsbeloppen vore för låga. Vissa domhavande föreslå i samband härmed viss procentuell höjning av samtliga ersättningar. En domhavande hemställer att åtminstone de mindre ersättningsbeloppen måtte höjas. En annan domhavande framhåller att om vid förevarande reglering spörsmål skulle uppstå rörande gottgörelse fullt ut åt de största inkomsttagarna syntes böra i utjämnande syfte till bedömande upptagas frågan om höjning av de föreslagna mindre ersättningsbeloppen. Ett par domhavande anse att de uträknade ersättningsbeloppen borde avrundas uppåt.

Såsom skäl för höjning av ersättningsbeloppen åberopa flera domhavande,

att de resultat, som framgått av den verkställda medeltalsuträkningen, på grund av de senare årens ökning i antalet förnyelser väsentligen understege den nuvarande inkomsten av förnyelserna. Några domhavande framhålla att de sakkunnigas förslag syntes missgynna häradshövdingarna i sådana domsagor, där jorddelningen och fastighetskrediten vore stadda i snabbare utveckling. Från åtskilliga håll betonas att en ökning av sportelinkomsten vore att emotse, därest förnyelseplikten bibehölles. I samband härmed yrka vissa domhavande att gottgörelse i någon form måtte beredas häradshövdingarna för uteblivandet av dylik inkomstökning. Ett antal domhavande erinra att inteckningsförnyelsernas avskaffande komme att medföra en väsentlig nedgång i antalet ärenden angående fastställande av inteckning. Några framhålla tillika att antalet gravationsbevis komme att minskas i följd av reformen; det vore nämligen vanligt att gravationsbevis beställdes i samband med förnyelse av inteckning. Åtskilliga domhavande framhålla att vid bestämmandet av gottgörelsen ej borde tagas hänsyn till den arbetsbesparing som kunde vinnas genom förnyelsernas avskaffande. Dylik arbetsbesparing medförde icke någon minskning i häradshövdingens kostnader för hållande av kansli.

Åtskilliga av dem som yrkat högre ersättning hänföra sig till omständigheter som äro speciella för viss domsaga. I sådant hänseende åberopas bland annat att en domsagas område, under den tid som omfattats av den ifrågavarande statistiken, ökats i följd av verkställd domsagoreglering. I några fall framhålls att resultatet av de sakkunnigas beräkning av särskilda anledningar blivit missvisande i förhållande till det faktiskt förefintliga inteckningsbeståndet. Slutligen åberopas i ett par fall, att de av domhavanden till ledning för de sakkunnigas beräkning lämnade uppgifterna varit felaktiga, eller att de från den officiella statistiken hämtade uppgifterna icke stämde med kontrollräkning, som verkstälts av domhavanden.

Stadsdomarföreningen och de flesta *rådhusrätter* ha ej haft något att anmärka mot de föreslagna ersättningsbeloppen.

Ett tjugutal *rådhusrätter* framställa erinringar. Av dessa *rådhusrätter* anse somliga att beloppen över lag böra höjas, varemot andra inskränka sig till att yrka högre ersättning för den egna stadens vidkommande. Såsom skäl för en allmän höjning av beloppen framföras i stort sett samma synpunkter som kommit till uttryck i förut omnämnda utlåtanden från vissa domhavande. Från ett par håll betonas särskilt att hänsyn borde tagas till den ökning i ärendenas antal, som vore att emotse, om förnyelseplikten bibehölles. I ett av *rådhusrätten i Hälsingborg* åberopat yttrande av inskrivningsdomaren därstädes anföres sålunda följande:

Det syntes icke riktigt att, såsom de sakkunniga gjort, lämna utan hänsyn den ökning av sportelinkomsten, som kunde antagas inträda i händelse av förnyelsernas bibehållande. En ökning av förnyelserna komme att äga rum dels på grund av ökad byggnadsverksamhet inom stadens område och dels vid eventuell inkorporering. I förstnämnda fallet skulle staten, som ju enligt förslaget gottgjordes för den till staden utbetalda ersättningen genom viss ökning av stämpelavgiften, göra en vinst som motsvarade stadens sportelförlust, och i

senare fallet skulle härads hövdingen i den staden omgivande domsagan erhålla den ersättning, som rätteligen borde tillkomma staden. Den ersättning till staden, som blivit föreslagen och mot vilken för närvarande ej finnes något att erinra, borde därför icke fastställas för all framtid; i stället borde stadgas att med vissa års mellanrum ny beräkning av ersättningsbeloppet skulle ske, därvid hänsyn borde tagas till antalet av under nästföregående period beviljade inteckningar ävensom till eventuellt verkställda inkorporeringar.

Några rådhusrätter göra anmärkning mot att de sakkunniga vid ersättningsbeloppens uträknande gjort avdrag med 50 öre för varje förnyelseärende, där det äldre expeditionssättet tillämpas. I sådant hänseende framhålles att den jämförelsevis obetydliga arbetsbesparing som vunnes genom förnyelsernas avskaffande icke komme att motsvaras av en utgiftsminskning för vederbörande befattningshavare. En befattningshavare, som hade ett eller två skrivbiträden anställda i sin tjänst, kunde icke avskeda något biträde och ej heller nedbringa lönerna.

Beträffande de fall där högre ersättning yrkas endast med avseende å viss stad åberopas i regel rent lokala förhållanden, såsom att stadens område ökas eller kunde förväntas bliva ökat genom inkorporering, att staden på senare tid övergått till att i större omfattning upplåta tomter med äganderätt eller att vissa banker, vilka tidigare förnyat sina inteckningar omedelbart vid vederbörande inteckningsdomstol, numera låte för förnyelse uppvisa handlingarna vid den ifrågavarande rådhusrätten. I några fall göres gällande att den för staden föreslagna ersättningen icke borde understiga vad som föreslagits för viss annan stad med lika stor folkmängd. Slutligen åberopas i ett par fall att de av rådhusrätten till ledning för de sakkunnigas beräkning lämnade uppgifterna visat sig i vissa hänseenden vara oriktiga.

De *sportelberättigade städerna* — Stockholm, Uppsala, Nyköping, Eskilstuna, Vadstena, Jönköping, Kalmar,¹ Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Lund, Hälsingborg, Göteborg,¹ Borås, Karlstad, Örebro, Falun, Gävle, Sundsvall och Skellefteå — ha med följande undantag ej haft något att erinra mot de föreslagna ersättningsbeloppen. Stadsfullmäktige i *Karlskrona* anse att viss höjning av det för staden uträknade beloppet erfordrades med hänsyn därtill att visst område skulle införlivas med staden från och med den 1 januari 1934. Stadsfullmäktige i *Lund* hemställa att ersättningen måtte bestämmas till den för staden uträknade löseninkomsten utan det av de sakkunniga verkställda avdraget med 50 öre för varje förnyelseärende, där äldre expeditionssätt tillämpades. Stadsfullmäktige i *Göteborg* anse att det föreslagna ersättningsbeloppet å 28,550 kronor borde höjas till minst 30,000 kronor med hänsyn till den fortgående ökningen i antalet förnyelseärenden.

Överståthållarämbetet och *länsstyrelserna*, med följande undantag, ha lämnat de föreslagna ersättningsbeloppen utan erinran. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser det av Göteborgs stad framställda yrkandet om ersättningens avrundning uppåt icke vara oberättigat, enär löseninkomsten därstädes vore i starkt stigande. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* ifråga-

¹ Vid yttrandets avgivande hade sportlerna ännu ej indragits till stadens kassa men frågan därom var aktuell.

sätter, om icke de senaste årens ökning i antalet förnyelseärenden väsentligen hade sin grund i av kriget skapade särskilda förhållanden, vilkas verkningsgar komme att göra sig gällande endast under en begränsad tidsperiod; närmare utredning härom syntes önskvärd. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* anmärker att uträkningen av ersättningsbeloppen skett efter andra linjer än som tillämpats i jämförbara fall eller vid genomförande på senare tid av lönerogleringar. Sålunda hade exempelvis för häradsskrivarna procentsatserna å provision för arbete med debitering av vissa medel nyligen rätt kraftigt beskurits, och vid reglering av löner för tidigare sportelberättigade befattningshavare hade sportlerna indragits till statsverket utan kompensations eller mot en i många fall synnerligen kraftigt beskuren ersättning till vid lönerogleringens genomförande fungerande befattningshavare att avskrivast inom ett antal år. I förevarande fall föresloges däremot så gott som full ersättning för den statistiskt uträknade lösenförlusten, vilket innebure en höjning av inkomsten, enär de utgifter för arbetshjälp som bestredes av de inflytande lösenbeloppen komme att bortfalla.

Av hovrätterna uttalar *Svea hovrätt* att de sakkunniga lyckats finna en rättvis och skälig grundval för ersättningsbestämmande; hovrätten tillstyrkte att gottgörelse bereddast de sportelberättigade på sätt de sakkunniga föreslagit. *Göta hovrätt* anser att de föreslagna beloppen borde underkastast vissa avdrag, dels med hänsyn till uppkommande arbetsbesparing i följd av förnyelseärendenas bortfallande och dels med hänsyn till inkomstökning föranledd av anmälningsärendena och föreslagen ändring i lösenberäkningen för gravationsbevis. Det vore visserligen förenat med stora svårigheter att närmare uppskatta arbetsbesparingen. Men åtminstone för de allra största domsagorna samt de större städerna ävensom de mindre städer, vilka såsom säten för hypoteksförening redovisade ett mycket stort antal uppvisningsärenden, syntest det uppenbart, att arbetsbesparingen bleve av sådan omfattning att den måste föranleda minskning av omkostnaderna. I dessa fall syntest därför en skälig jämkning av ersättningsbeloppen kunna vidtagast, utan att vederbörandes rätt därav förnärmades. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* erinrar att i de allra största städerna, exempelvis Stockholm, syntest så stor minskning av den med inteckningsärendena sysselsatta arbetskraften kunna åstadkommas att i dessa fall en reducering av den beräknade ersättningen borde äga rum.

Statskontoret — som inledningsvis framhåller att de sakkunnigas på ett omfattande statistiskt material grundade beräkning av minskningen i expeditionslösen undandrogast sig statskontorets bedömande — förklarar sig icke ha något att erinra mot att de föreslagna ersättningsbeloppen läggast till grund för sakens ordnande. Emellertid anser sig statskontoret böra föreslå att någon mindre jämkning nedåt görest i ersättningsbeloppen. Till stöd här för anförest följande:

En viss ökning av sportelinkomsten, om än icke alltför betydande, syntest komma att uppstå genom de föreslagna förändrade bestämmelserna angående lösen för gravationsbevis. Vidare torde genom införande av anmälningsinsti-

tutet och bestämmande av, låt vara jämförelsevis obetydliga lösensatser för bevis om verkställd anmälan, en ganska avsevärd ökning av löseninkomsten kunna förväntas, åtminstone under de första åren, då huvuddelen av redan meddelade inteckningar torde komma att anmälas. De sakkunniga hade framhållit, att de vid bestämmandet av sistnämnda lösensatser jämväl haft i åtanke den omständigheten att på grund av vissa av de sakkunniga antydda förhållanden minskningen i sportelinkomsten i själva verket bleve avsevärt större än vad som framginge av den verkställda uträkningen. Härav syntes å andra sidan framgå, att lösensatserna vore beräknade så, att de kunde giva en icke alltför obetydlig ny nettoinkomst för de sportelberättigade. Att så bleve fallet, syntes också statskontoret mest sannolikt, och då statskontoret icke kunde biträda uppfattningen, att någon ersättning utöver de föreslagna ersättningsbeloppen borde beredas vederbörande, hade statskontoret funnit sig böra föreslå någon mindre jämkning nedåt av ersättningsbeloppen på grund av de nu berörda förhållandena. Statskontoret hade dock haft under övertvägande om icke, i stället för att låta den nya löseninkomsten inverka på ersättningsbeloppet, avgiften för anmälan om innehav kunde helt eller delvis uttagas i form av stämpelavgift. Med hänsyn dels till att de föreslagna lösenavgifterna åtminstone till viss del vore avsedda såsom ersättning för arbetskostnaden och dels till att beloppen vore jämförelsevis obetydliga, så att de icke lämpligen läte sig uppdelas på två titlar, hade statskontoret emellertid icke ansett sig böra föreslå någon åtgärd i nu angivna riktning. Beträffande beloppet av de minskningar i de olika befattningshavarnas eller städernas ersättningar, som syntes böra vidtagas av omförmälda anledning vore statskontoret icke i tillfälle att framlägga något förslag, utan torde särskild utredning i sådant hänseende böra verkställas.

Riksräkenskapsverket har ej närmare ingått på frågan om ersättningsbeloppens storlek. Emellertid torde få hänvisas till vad förut återgivits av riksräkenskapsverkets utlåtande.

Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska bostadskreditkassan och *Svenska jordbrukskreditkassan* ha lämnat de sakkunnigas förslag i förevarande del utan erinran.

I anslutning till ersättningsfrågan har i ett avsevärt antal yttranden framhållits, att inteckningsförnyelsernas avskaffande komme att föranleda minskning i löseninkomsten även under det år som föreginge tidpunkten för den nya lagstiftningens ikraftträdande. Det vore nämligen vanligt att inteckningar förnyades under kalenderåret närmast före det år då förnyelseperioden utlöpte.

Sålunda erinrar *häradshövdingföreningen* — vars utlåtande i allmänhet åberopas av *domhavandena* — att redan framläggandet av ett lagförslag rörande avskaffande av inteckningsförnyelserna komme att medföra en betydande minskning av antalet inteckningsförnyelser innan lagen trätt i kraft. Det borde därför tillses att gottgörelse bereddes häradshövdingarna jämväl för den minskning i sportler, som sålunda komme att inträda. Vissa domhavande hemställa att den föreslagna ersättningen måtte utgå under året före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Stadsdomarföreningen anser likaledes särskild ersättning vara påkallad under tid före lagstiftningens ikraftträdande samt anför härom följande:

Inteckningar plägade förnyas senast året före tioårsperiodens utgång. Med till visshet gränsande sannolikhet kunde förutses, att särskilt hypoteksföreningar och andra penninginrättningar men även med få undantag allmänheten i övrigt icke komme att, sedan beslut om förnyelsernas avskaffande fattats, låta förnya eller för förnyelse uppvisa andra teckningar än sådana, som eljest skulle förfalla före årets utgång. Vid sådant förhållande komme sportlerna av teckningsförnyelser otvivelaktigt att bliva i hög grad reducerade under året innan beslut om teckningsförnyelsernas avskaffande komme att träda i kraft. På grund härav måste särskild gottgörelse beredas de sportberättigade, och härvid vore att märka, att som penninginrättningar först under senare delen av året plägade förnya eller för förnyelse uppvisa teckningar, gottgörelsen måste beräknas för hela året. Beräkning och utbetalning av ersättning syntes för städernas del lämpligen kunna ordnas så, att dels för varje månad från och med den, under vilken beslut i ärendet fattats, dels förslagsvis senast den 1 december för övriga månader magistraten insände av vederbörande befattningshavare efter visst formulär upprättade, av magistraten granskade uppgifter angående sportler för teckningsförnyelser, varefter för varje gång till magistraten översändes för vederbörandes räkning skillnaden mellan nettopportlerna och det belopp, som efter lagändringens ikraftträdande skulle för motsvarande tid utgå såsom gottgörelse.

Önskemålet om gottgörelse för tid före lagstiftningens ikraftträdande betonas av åtskilliga *rådhusrätter*.

Frågan härom beröres även av vissa andra myndigheter. Sålunda anser *hovrätten över Skåne och Blekinge*, att gottgörelse i någon form borde beredas de sportberättigade för minskningen i inkomst under övergångsåret.

De sakkunnigas förslag i fråga om ordningen för de föreslagna ersättningsbeloppens utbetalande har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av nära nog samtliga hörda myndigheter. Ett par underdomstolar ha uttalat önskemål rörande vissa detaljfrågor.

Den föreslagna höjningen av stämpelavgiften för skuldebrev har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *häradshövdingföreningen*, *stadsdomarföreningen* och praktiskt taget alla *underdomstolar*. I vissa yttranden understrykes att den föreslagna höjningen är mycket måttlig och att låntagarna komma att göra en avsevärd besparing genom förnyelsernas avskaffande. Från något håll ifrågasättes större höjning än vad de sakkunniga föreslagit.

Förslaget i denna del har ock tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *överståthållarämbetet* och, på följande undantag när, av *länsstyrelserna*. *Länsstyrelsen i Blekinge län* finner de anförda skälen för den procentuellt sett ganska avsevärda höjningen av skuldebrevsstämpeln icke vara övertygande. Höjningen bleve särskilt kännbar för gäldenärer, vilka utsattes för krav hos offentlig myndighet. Dessa gäldenärer finge icke någon fördel av att kostnaden för teckningsförnyelse bortföle. På grund härav ifrågasättes, om icke höjningen av skuldebrevsstämpeln borde stanna vid 10 öre samt stämpeln vid stämning eller lagsökning bibehållas vid oförändrat belopp. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasätter om icke gottgörelsen till statsverket bleve tillräckligt stor med en stämpelförhöjning av endast 10 öre. *Länsstyrelsen i Älvsborgs*

län finner det föga rimligt att genom stämpelförhöjningen de gamla kostnaderna för förnyelse fortfarande fast i annan form skulle uttagas av de förut med förnyelse betungade. Endast det nuvarande ekonomiska läget gjorde den föreslagna höjningen motiverad som en provisorisk åtgärd. Fördelen av inteckningsförnyelsernas avskaffande bleve emellertid härigenom icke lika oomtvistlig för den kreditbehövande allmänheten som för kreditgivarna och särskilt bankerna. Under alla omständigheter saknades tillräckliga skäl för att stämpelförhöjningen skulle drabba även skuldebrev, som företeddes hos offentlig myndighet för vinnande av betalning. *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, som med hänsyn till den föreslagna gottgörelsen till de sportelberättigade funnit sig böra avstyrka de sakkunnigas förslag, gör ej något särskilt uttalande rörande stämpelförhöjningen.

Av hovrätterna uttalar *Svea hovrätt* att någon betänklighet mot den föreslagna stämpelförhöjningen icke med fog kunde göras gällande. Det kunde visserligen synas, som om höjningen skulle komma att för statsverket lämna en merinkomst, som icke oväsentligt överstege det belopp, vars täckande åsyftades, och att därför en höjning med ett lägre belopp än det föreslagna vore tillräcklig. Med hänsyn till vad de sakkunniga anfört angående den marginal, som uti förevarande hänseende måste anses påkallad, funne emellertid hovrätten försiktigheten bjuda, att höjningen bestämdes i enlighet med de sakkunnigas förslag. Även *Göta hovrätt* tillstyrker de sakkunnigas förslag i denna del. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* tillstyrker i princip den föreslagna stämpelförhöjningen; med hänsyn till de sociala synpunkter, som legat till grund för införandet av institutet inteckningar i jordbruksinventarier, samt på grund därav att den kostnadsbesparing, som för dessa inteckningars del komme att inträda i följd av förnyelsernas avskaffande, bleve av mindre betydelse än motsvarande besparing beträffande övriga inteckningar, syntes det böra övervägas, huruvida i fråga om detta slag av inteckningar höjning av skuldebrevsstämpeln borde ifrågakomma.

Statskontoret finner den föreslagna stämpelförhöjningen lämplig. Den vore synnerligen effektiv och den kunde icke sägas oskäligt betunga lånemarknaden för fastigheter. Varken ett från 2 kronor 50 öre till 4 kronor höjt stämpelbelopp för en inteckning å 1,000 kronor eller en stämpel å 400 kronor i stället för 250 kronor för en inteckning å 100,000 kronor syntes hava praktiskt taget någon betydelse för låntagaren.

Riksräkenskapsverket har lämnat förslaget i denna del utan erinran.

Svenska bankföreningen finner förslaget icke giva anledning till annan erinran, än att höjningen av skuldebrevsstämpeln borde begränsas till att gälla endast då inteckning söktes och således icke utsträckas till att avse jämväl fall, då skuldebrev företeddes hos offentlig myndighet för betalning. Från synpunkten av statens ekonomiska intresse vore en sådan begränsning av ganska ringa betydelse. Från såväl praktisk som principiell synpunkt syntes däremot bärande invändning kunna göras mot en höjning av avgiften just beträffande det tillfälle, då dylik extra kostnad för skuldebrevsinnehavaren vore mest oläglig, d. v. s. då det blivit konstaterat, att fordringen på grund av

skuldebrevet icke vore fullgod och han måste underkasta sig avsevärda utgifter för att söka indriva densamma. Helst borde stämpelbeläggning icke alls förekomma vid sådant tillfälle.

Svenska sparbanksföreningen och *Svenska jordbrukskreditkassan* ha lämnat förslaget utan erinran.

Svenska bostadskreditkassan uttalar att den föreslagna stämpelförhöjningen, i betraktande av de fördelar för låntagarna, som skulle vinnas genom inteckningsförnyelsernas avskaffande, icke kunde anses obillig eller alltför betungande för kreditväsendet.

Beträffande slutligen lösenavgiften för anmälan om innehav har *häradshövdingföreningen*, med instämmande av *domhavandena*, funnit den föreslagna avgiften av en krona vara för låg och lämpligen böra höjas till två kronor. En dylik höjning syntes särskilt befogad, om såsom de sakkunniga föreslagit någon tilläggsavgift ej skulle utgå för införing av anmälingen å de upplägg utöver det första, där en för flera fastigheter gemensam inteckning funnes införd. Vissa domhavande anse att tilläggsavgift bör utgå vid införing av samma ärende å flera upplägg.

Stadsdomarföreningen och de flesta *rådhusrätter* ha ej haft något att erinra mot de sakkunnigas förslag i denna del. Ett tiotal rådhusrätter yrka större eller mindre höjning av den föreslagna lösensatsen.

**Departement-
chefen.**

Såsom framgår av vad förut anförts råder bland dem som avgivit utlåtanden i ärendet i stort sett enighet därom att gottgörelse bör beredas de sportelberättigade liksom ock statsverket för den genom inteckningsförnyelsernas avskaffande uppkommande inkomstminskningen. Någon större meningsskiljaktighet kan ej heller sägas föreligga beträffande frågan i vilken utsträckning dylik gottgörelse bör lämnas. Från skilda håll har givits uttryck åt uppfattningen att de sakkunnigas förslag på det hela taget innefattar en rättvis och för olika intressenter godtagbar lösning av förevarande spörsmål. Utlåtandena lära över huvud giva vid handen att den väg de sakkunniga anvisat för reglering av hithörande förhållanden ur olika synpunkter är den mest tillfredsställande.

Vad först angår sättet för beredande av gottgörelse till de sportelberättigade torde utredningen visa att den i detta avseende till synes nära liggande utvägen att höja gällande lösensatser för vissa expeditioner eller att införa nya lösensatser icke lämpligen bör ifrågakomma. För egen del har jag också, i likhet med de sakkunniga och nära nog alla som särskilt yttrat sig i denna fråga, kommit till den slutsatsen att den ändamålsenligaste formen för gottgörelse i detta fall är kontanta bidrag av statsmedel.

Några av de hörda myndigheterna, däribland statskontoret, ha särskilt berört frågan, huruvida de sportelberättigades anspråk på gottgörelse kan sägas grunda sig å en staten åvilande skyldighet eller vara befogat allenast ur billighetssynpunkt. Vad statskontoret anført till stöd för sin uppfattning om häradshövdingarnas rätt till sportlerna är naturligtvis värt beaktande. Det torde emellertid få påpekas hurusom efter tillkomsten år 1874 av den för

häradshövdingarna gällande löneregleringen betydelsefulla förändringar inträffat beträffande förhållandena i domsagorna; förändringar vilka måste sägas ha i avsevärd mån rubbat förutsättningarna för det betraktelsesätt som vid löneregleringens tillkomst kunnat anläggas på frågan om sportlerna. Under det att häradshövdingarnas kontanta avlöning — bortsett från lönefyllnad av mera provisorisk karaktär — kvarstått oförändrad trots penningvärdets fall och andra omständigheter som kunnat motivera en ökning, har sportelinkomsten, som år 1874 huvudsakligen var att anse såsom vederlag för de med domsagoförvaltningen förenade kostnaderna, efter hand undergått en avsevärd stegring dels såsom följd av den fortgående ökningen i ärendenas antal och dels på grund av vidtagen höjning i vissa lösensatser. Med denna allmänna ökning av sportelinkomsten synes ökningen i förvaltningsomkostnader icke ha hållit jämna steg. Den omständigheten att utvecklingen jämväl inneburit en väsentlig stegring av arbetsbördan i domsagorna torde nämligen till fullo ha uppvägts genom anställandet i domsagorna av rättsbildade biträden, vilka helt eller delvis avlönas av statsmedel. Såsom förhållandena förändrats läser i allt fall sportelinkomsten numera endast delvis kunna uppfattas såsom vederlag för förvaltningsomkostnaderna; i ett betydande antal domsagor torde häradshövdingens nettoinkomst rent av till övervägande del vara grundad på sportler. Vad särskilt angår den förut nämnda höjningen av vissa lösensatser förhåller det sig visserligen, såsom ock i ett yttrande erinrats, på det sätt att höjningen förknippats med skyldighet för häradshövdingarna att i avseende å de icke rättsbildade biträdenas arbets- och avlöningsförhållanden iakttaga bestämmelserna i omförmälda kungörelsen den 20 maj 1927. Omständigheterna vid tillkomsten av denna författning, i samband varmed de redan tidigare provisoriskt förhöjda lösensatserna infördes i expeditionslösenförordningen, torde emellertid ej giva vid handen att avsikten varit att bereda de häradshövdingar som underkastade sig bestämmelserna i kungörelsen större garanti för framtida utfående av den förhöjda lösen än den som följde av lösensatsernas intagande i expeditionslösenförordningen.

Även om jag sålunda ej är beredd att ansluta mig till den teoretiska uppfattning varåt statskontoret givit uttryck, delar jag likväl statskontorets och övriga myndigheters åsikt, att *häradshövdingarna* i princip böra erhålla kompenstation för den inkomstminskning som skulle bliva en följd av in-teckningsförnyelsernas avskaffande, låt vara att detta endast kan grundas på billighets-skäl. Såsom framgår av yttrandena äro emellertid meningarna i viss mån delade beträffande frågan till vilka belopp nämnda inkomstminskning bör skattas. Då densamma ej låter sig beräknas efter någon på förhand given formel, kan redan själva valet av uträkningsmetod bliva föremål för olika om-dömen.

Såsom förut angivits ha de sakkunniga för bestämmande av inkomstminskningen för varje domstol uträknat och i särskilda tabeller angivit det årliga medeltalet av antalet förnyelseärenden av olika slag under femårsperioden 1928—1932. I fråga om en särskild lösenpost, nämligen den tilläggsavgift som utgår vid införing av samma ärende på flera upplägg i fastighetsboken,

har dock beträffande domsagorna tioårsperioden 1923—1932 lagts till grund för medeltalsuträkningen. Med ledning av de uppgjorda tabellerna ha de sakkunniga upprättat vissa vid betänkandet fogade sammandrag rörande den beräknade lösenförlusten. I dessa sammandrag redovisas för varje domstol de uträknade medeltalen, de belopp som erhållits genom att multiplicera medeltalen med vederbörande lösensatser, den sammanlagda lösenförlusten, vilken framkommer såsom summan av nyssnämnda belopp, samt slutligen den föreslagna ersättningen, vilken motsvarar lösenförlusten med viss avrundning nedåt och efter avdrag för arbetsbesparing, i den mån sådant enligt av de sakkunniga tillämpad norm kommit till särskilt uttryck.

Vad åtskilliga domhavande anfört mot utgångspunkten för de sakkunnigas beräkningar synes icke vara av beskaffenhet att föranleda rubbning av de sakkunnigas förslag. För att icke beräkningarna i särskilda fall skola leda till missvisande resultat, synes det nödvändigt att utgå från medeltalet av antalet förnyelseärenden under en icke alltför kort tidrymd. Denna tidrymd läser icke lämpligen kunna inskränkas till att omfatta ett färre antal år än de sakkunniga föreslagit. Härigenom komma visserligen för de flesta domsagors vidkommande de uträknade beloppen att i någon mån understiga löseninkomsten för år 1932. Till denna omständighet ha emellertid de sakkunniga vid fastställandet av ersättningsbeloppen samt lösensatsen för anmälan om innehav tagit hänsyn i sådan utsträckning att befogade erinringar från de sportelberättigades sida icke synas kunna resas. Den mer eller mindre tillfälliga omständigheten att antalet förnyelseärenden i vissa domsagor företett en abnormt stark ökning under den period som utredningen avser synes icke böra föranleda högre ersättning än vad de sakkunniga föreslagit. Vad av vissa domhavande i övrigt anförts såsom skäl för en allmän höjning av ersättingarna synes mig ej heller motivera någon ändring i förslaget.

Större tyngd ha enligt mitt förmenande de yrkanden — framförda särskilt av Göta hovrätt och statskontoret — vilka gå ut på viss reducering av de föreslagna ersättningsbeloppen. Då de sakkunniga å ena sidan icke, eller allenast i oväsentlig mån, gjort avdrag för arbetsbesparing genom förnyelsernas avskaffande och å andra sidan tillgodofört de sportelberättigade särskild lösenavgift för anmälan om innehav, kunde det måhända förefalla som om den föreslagna gottgörelsen till de sportelberättigade bleve väl rikligt tilltagen. Emellertid ha de sakkunniga till stöd för sin ståndpunkt i nyssnämnda hänseenden anfört skäl, vilka icke torde kunna fränkännas berättigande. Såsom även i åtskilliga yttranden betonats läser hänsyn böra tagas bland annat till de indirekta verkningar — exempelvis nedgång i antalet beviljade in-teckningar — som synas bliva en följd av reformens genomförande. Vad särskilt angår frågan om avdrag för arbetsbesparing torde få erinras därom att arbetet med förnyelserna avsevärt minskats genom den förenkling av expeditionssättet som genomförts i samband med 1932 års lagstiftning och som åtföljts av en redan från och med den 1 juli 1933 genomförd särskild lösenreduktion. Den arbetsbesparing som nu ytterligare står att vinna synes i det stora flertalet domsagor bliva av jämförelsevis ringa omfattning. Då vidare, på grund av små-

righeten att någorlunda tillförlitligt beräkna värdet av ifrågasatt arbetsbesparing, en reducering av ersättningarna ej hade kunnat undgå att få en viss prägel av godtycklighet, förefaller det som om de sakkunnigas förfarande att icke fixera arbetsbesparingen till bestämda belopp utan låta densamma så att säga kvittas mot vissa oberäknliga, i motsatt riktning verkande faktorer förtjänade att godkännas.

Med anledning av vad vissa domhavande anfört i sina yttranden torde böra framhållas att då syftet med förevarande omreglering endast är att möjliggöra inteckningsförnyelsernas avskaffande det ej synes erforderligt eller ens lämpligt att i detta sammanhang till bedömande upptaga frågan i vad mån en utjämning av inkomsterna olika domsagor emellan bör genomföras. En dylik utjämning — som väl i och för sig lär framstå såsom önskvärd — förutsätter en undersökning efter andra linjer och torde icke kunna genomföras förrän möjlighet vunnits att taga tillbörlig hänsyn till olika på frågan inverkan omständigheter.

Den nu ifrågasatta gottgörelsen lär icke — såsom länsstyrelsen i Västerbottens län gjort gällande — kunna antagas på ett olämpligt sätt föregripa en blivande lönereglering. Då borttagandet av sportlerna i förnyelseärenden i ej oväsentlig grad synes komma att motverka en eljest möjlig, över hövan stor stegring av sportelinkomsten i vissa domsagor med därav följande allt större ojämnheter i förhållandet mellan olika häradshövdingars inkomster, synes förevarande omreglering snarare underlätta en eventuellt framdeles skeende omläggning av avlöningssystemet vid häradsrätterna.

På grund av vad sålunda anförts finner jag mig kunna i princip godkänna de ersättningsbelopp som av de sakkunniga föreslagits skola utgå till häradshövdingarna. Endast i sådana enstaka fall där själva det statistiska underlaget för ersättningsberäkningen synes tarva någon jämkning — såsom till följd av domsagoreglering eller liknande omständigheter — synes en avvikelser från de sakkunnigas förslag böra ske. Det lär böra ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för det anslag, som torde få äskas, i detta hänseende göra erforderliga justeringar.

Beträffande spørsmålet under huru lång tid ersättning bör tillkomma häradshövdingarna är jag ense med statskontoret därom, att sådan i princip bör utgå så länge den nuvarande löneregleringen förblir gällande. Sedan någon tid — förslagsvis fem år — förflutit, lär emellertid frågan huruvida med hänsyn till då rådande förhållanden jämkning i de nu föreslagna ersättningsbeloppen kan finnas påkallad böra upptagas till övervägande. Dessutom torde få förutsättas att vid blivande domsagoregleringar tages under omprövning, huruvida ersättningsbeloppet för domsaga, som sammanslås med annan domsaga eller uppdelas å angränsande domsagor, lämpligen bör reduceras eller helt indragas.

Vad härefter angår den ifrågasatta gottgörelsen till *rådhusrätternas befattningshavare* och till *de sportelberättigade städerna* delar jag den från olika håll uttalade meningen att jämväl dessa tills vidare böra erhålla gottgörelse. Beträffande ersättningsbeloppens storlek synes även här de sakkunnigas för-

slag böra godtagas. Det har dock icke utan skäl gjorts gällande att ersättningsbeloppen, åtminstone vad de största städerna angår, borde undergå någon reducering. Med hänsyn till det stora antal förnyelseärenden, som där förekommer, måste det nämligen antagas att förnyelsernas avskaffande föranleder en icke oväsentlig arbetsbesparing. Å andra sidan läser det även i dessa fall icke vara möjligt att för närvarande med någon större grad av tillförlitlighet angiva nämnda arbetsbesparing i bestämda siffror. På grund härav och med hänsyn till vad de sakkunniga i övrigt härutinnan anfört har jag funnit lämpligt att även beträffande ifrågakomna städer vidbliva de sakkunnigas ståndpunkt. När jag sålunda i princip godtager de föreslagna ersättningsbeloppen förutsätter jag likväl att — på sätt nyss angivits beträffande domsagorna — jämkning bör få ske i de speciella fall, där sådan på grund av särskilda omständigheter kan vara påkallad.

I de yttranden som avgivits av statskontoret och riksräkenskapsverket föreslås en successiv avskrivning av de föreslagna ersättningarna till rådhusrätternas befattningshavare och de sportelberättigade städerna. Vad sålunda föreslagits är givetvis värt att tagas i noggrant övervägande. Då emellertid staten, såsom jag förutsätter, genom stämpelförhöjning torde komma att bereda sig full compensation för de utbetalda ersättningsbeloppen, förefaller det mindre angeläget att redan nu genom ett förfarande av ifrågasatt slag tillgodoföra staten en vinst, som direkt eller indirekt komme att göras på bekostnad av vederbörande stadskommuner. Med hänsyn härtill och då en avskrivning i den ordning som föreslagits synes kunna föranleda ej ringa olägenhet för sådana befattningshavare, vilka för närvarande till väsentlig del avlönas genom inkomsten av förnyelserna, anser jag mig icke nu kunna förorda en dylik avskrivning av ersättningsbeloppen. Det torde böra erinras att en viss minskning av ifrågavarande ersättningsars sammanlagda belopp efter hand synes kunna åstadkommas i samband med vissa städers förenande med landsbygd i judiciellt avseende. I övrigt synes med frågan om avskrivande av förevarande ersättningar lämpligen kunna anstå, intill dess genom den förestående rättegångsreformen stadsdomstolarnas organisation blivit i detalj fastställd; dock att spørsmålet om ersättningsbeloppens storlek — i likhet med vad som föreslagits i fråga om gottgörelsen till häradshövdingarna — läser böra upptagas till förnyad omprövning sedan fem år förflutit.

Beträffande slutligen ordningen för ersättningsbeloppens utbetalande till de sportelberättigade synes vad de sakkunnigas förslag härom innehåller i allt väsentligt kunna vinna efterföljd. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att i förevarande hänseende träffa nödiga anstalter.

Såsom redan antytts torde det nu föreslagna ersättningssystemets genomförande kräva att statsverket i sin tur erhåller gottgörelse för härigenom uppkommande utgifter. Den förhöjning av stämpelavgiften för skuldebrev, som de sakkunniga i sådant syfte föreslagit, har i de avgivna yttrandena allmänt vitsordats vara befogad och lämplig, även om ett par av de hörda myndigheterna funnit en något mindre höjning vara tillräcklig.

De sakkunniga ha med utgångspunkt från medeltalet av in-tecknade kapitalbelopp under femårsperioden 1927—1931 beräknat att en höjning av ifrå-gavarande stämpelavgift från nuvarande 25 öre till 40 öre för varje fulla 100 kronor av det kapitalbelopp för vilket in-teckning eller betalning sökes skulle lämna en merinkomst av omkring 1,150,000 kronor, därvid de sakkunniga dock erinrat att på grund av vissa närmare angivna omständigheter sagda mer-inkomst finge skattas till ett något lägre belopp. Då de årliga ersättningarna till de sportelberättigade enligt de sakkunnigas förslag skulle utgöra tillhoppa 537,025 kronor samt den årliga förlust i expediti-onsstämpel, som in-tecknings-förnyelsernas avskaffande skulle medföra för statsverket, av de sakkunniga uträknats till 247,671 kronor 75 öre, läser den föreslagna höjningen av skulde-brevsstämpeln fullt ut täcka de belopp, som enligt vad här blivit förutsatt skulle komma att frångå statsverket.

För egen del anser jag mig i princip kunna biträda de sakkunnigas förslag om höjning av skuldebrevsstämpeln. Att en dylik stämpelförhöjning icke kan anses obillig eller över hövan betungande för kreditväsendet har närmare på-visats av de sakkunniga och vitsordats i avgivna yttranden från skilda håll. Då förnyelsekostnaderna — vilka icke inskränka sig till lösen- och stämpel-avgift utan merendels även omfatta arvode, porto m. m. — upphöra såväl i fråga om framdeles beviljade som beträffande nu gällande in-teckningar, göra låntagarna en besparing som i det stora hela torde komma att i icke ringa mån överväga den ökade utgift som föranledes av stämpelförhöjningen. Det torde även få erinras därom att ifrå-gavarande stämpelavgift i motsats till den nuvarande expediti-onsavgiften för förnyelse utgår i proportion till det in-tecknade beloppets storlek. Den föreslagna anordningen kommer härigenom att innebära en mera rättvis fördelning av ifrå-gavarande kostnader.

I några yttranden ha förordats vissa undantag från höjningen av skulde-brevsstämpeln, varvid man särskilt avsett in-teckningar i jordbruksinventarier samt icke in-tecknade skuldebrev. Vad härutinnan anförts har icke syntts mig innefatta tillräckliga skäl att frångå de sakkunnigas förslag. Erforderliga ändringar i stämpelförordningen lära emellertid senare komma att anmälas av chefen för finansdepartementet.

Beträffande lösenavgiften för anmälan om innehav har härads-hövdingfö-reningen ansett den föreslagna avgiften av en krona vara för låg och lämpligen böra höjas till 2 kronor. Frågan härom sammanhänger naturligen i hög grad med det föreslagna ersättningssystemet. Därest de sportelberättigade — såsom jag funnit mig böra förorda — komma i åtnjutande av de föreslagna ersättningarna, synes lösenavgiften icke skäligen böra beräknas till högre be-lopp än de sakkunniga föreslagit. Visserligen kan, särskilt i sådana fall då införing skall ske å flera upplägg, en lösenavgift av en krona icke alltid kom-ma att utgöra full ersättning för det arbete, som ett dylikt ärende medför. Det kunde med hänsyn härtill ifrå-gasättas, huruvida icke lösensatsen borde innefatta viss lägre grundavgift jämte tilläggsavgift beräknad efter antalet upplägg. Då emellertid, såsom de sakkunniga framhållit, en dylik beräkning

i vissa fall kan komma att te sig väl kostsam för de rättssökande och även i övrigt torde vara förenad med olägenheter, lär den av de sakkunniga föreslagna anordningen med ett fast lösenbelopp vara att föredraga. Eftersom de domsagor, där gemensamma inteckningar förekomma i större omfattning, göra en förhållandevis större arbetsbesparing genom inteckningsförnyelsernas avskaffande, torde knappast kunna anses att lösensatsens bestämmande på sätt nu angivits leder till ett missgynnande av dylika domsagor.

Vad nu anförts har endast avseende å det fall att anmälan om innehav göres vid inteckningsdomstolen. Enligt den föreslagna lagstiftningen skulle emellertid innehavare av inteckning vara berättigad att uppvisa inteckningshandlingen vid annan domstol än inteckningsdomstolen. Även i sådant uppvisningsärende — där i regel skall såväl utskrivnas protokoll som ock tecknas bevis å handlingen — synes det sammanlagda lösenbeloppet böra utgöra en krona.

De ändringar i expeditionslösenförordningen, som de sakkunniga i övrigt föreslagit, synas väsentligen endast hava formell betydelse och lära i allt fall knappast kunna utöva någon märkbar inverkan på sportelinkomsterna.

Jag torde slutligen få övergå till den i ett flertal yttranden berörda frågan om gottgörelse för minskning i löseninkomst under det år som utlöper vid tiden för den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Det torde vara obestriddigt att, på sätt särskilt häradsförbundet och stadsdomarföreningen anför, antagandet av den föreslagna lagstiftningen rörande inteckningsförnyelsernas avskaffande kommer att förorsaka nedgång i antalet inteckningsförnyelser redan innan lagstiftningen trätt i kraft. Den minskning i löseninkomsten, som härigenom uppstår lär icke för närvarande kunna bliva föremål för uppskattning. Emellertid föreligger anledning räkna med en minskning av icke oväsentlig omfattning. Det kunde därför ur billighetssynpunkt förefalla motiverat att, åtminstone i viss mån, bereda gottgörelse för sagda inkomstminskning. Frågan härom synes emellertid icke böra upptagas till slutlig omprövning förrän det genom noggrann statistik blivit ådagalagt, i vad mån löseninkomsten av förnyelser under det ifrågasatta året understigit det för vederbörande domstol fastställda kontanta ersättningsbeloppet. Under förutsättning att den föreslagna lagstiftningen träder i kraft den 1 januari 1935, lär dylik statistik kunna föreligga färdig mot slutet av samma år. Vid denna tidpunkt torde även kunna någorlunda bedömas, i vad mån en starkare tillströmning av anmälningsärenden under år 1935 kan anses uppväga den nyssnämnda lösenminskningen.

Den ytterligare ersättning till de sportelberättigade, som sålunda eventuellt kan komma att föreslås, synes för statsverkets vidkommande bliva täckt genom den ifrågasatta stämpelförhöjningen. Såsom jag redan i statsverkspropositionen framhållit, synes stämpelförhöjningen utan olägenhet kunna genomföras redan från och med den 1 juli 1934. Befrielsen från förnyelsekostnad kommer nämligen även de låntagare till godo, vilka sökt inteckning före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

På grund av vad jag sålunda i detta ärende anfört och då med hänsyn till tiden för lagstiftningens ikraftträdande ersättningarna till de sportelberättigade avses skola utgå först under senare hälften av nästkommande budgetår, tillåter jag mig hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under andra huvudtiteln till ersättning för förlorad lösen i följd av inteckningsförnyelsernas avskaffande anvisa ett *extra* anslag för budgetåret 1934/1935 å 270,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall, samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. Stefenson.